

Eerik Kumari 100

Käesoleva aasta märtsis möödus 100 aastat Eesti tuntuima ornitoloogi Eerik Kumari sünnist. Tema kujunemisel linnuteadlaseks sai määravaks lapsepõlvkodu olustik Läänemaal Kasari luha ääres. „Juba aknastki paistis varsakapjadest hiiglavaibana kollendav luht ja tuppagi oli kuulda luha kohal kaikuv koovitajate hõbehele mängulaul.“ Nii on ta haaravalt kirjutanud raamatus „Lindude laht“.

Gümnaasiumi lõpetamisel oli Kumari otsus kindel: astuda Tartu ülikooli loodusteadust õppima ning valida kitsamaks erialaks ornitoloogia. Juba noore linnuteadlasena oma lapsepõlvemaadele naastes tuli aga sedastada, et pärast Kasari jõeharude süvendamist oli luht kuivenenud. „Hoopis haruldasemaks oli jäänud koovitaja sillerdav vilelaul, vähemaks oli jäänud parte. Läänud olid siit ühed elanikud ja asendunud uutega.“ See tähelepanek mõjutas oluliselt tema hilisemat tegevust.

Eerik Kumari osa Eesti linnuteaduse kujunemisel on hindamatult suur. Temast jäid maha põhjalikud kokkuvõtted nii Eesti linnustikust tervikuna kui ka ülevaated eri piirkondade ja elupaikade linnustikust ning nende seostest maastiku iseärasustega. Eraldi tuleb esile tõsta tema panust lindude rände uurimisse nii meil kui ka kogu Lääne-mere piirkonnas.

Kumari mõistis juba noorpõlvkogemustele tuginedes, et meie rikkalikku ja omapärase linnumaailma käekäik sõltub väga suurel määral

Eerik Kumari enda üleskasvatatud veetallajapojaga 1934. a Matsalus.

FOTO: L. LEPP

meist endist. Seepärast sai tema teiseks oluliseks tegevusalaks looduskaitse. Ta aitas koostada ja rakendada oma aja ja võimaluste kohta vägagi eesrindlikku looduskaitseadust ning oli paljude kaitsealade loomise juures.

Ta oli veendunud, et määravaks saab siiski meie kõigi heaperemehelik, teadlik ja hooliv suhtumine loodusesse, milles eriline osa on täita lindudel. Nende tundmaõppimise hõlbustamiseks koostas ta algupärase lindude välimääraja, millest on ilmunud neli täiendatud trükki ja mis on ornitoloogia ning linnuvaatluste juurde toonud väga palju huvilisi. Peale selle koostas

Kumari üleskutseid ja tööjuhendeid linnuvaatlusteks. Uurimistulemused, sh harrastajate omad, said laialdaselt kättesaadavaks tema algatatud „Ornitoloogilistes kogumikes“. Linnuvaatluse kui harrastuse levikule on palju kaasa aidanud ka tema lugematud kirjutised, meediaesinemised ja loengud.

Eerik Kumari rõhutas ornitoloogia omapära rahvateadusena ja laia harrastajate ringi kaasamise tähtsust. Samas ei tohtinud teha järeleandmisi uuringute kõrges teoreetilises tasemes, sügavuses ega põhjalikkuses. Neid põhimõtteid on üha enam tähtsustatud nii Eestis kui ka mujal.

Vilju Lilleleht

FOTO: JURI TALTS

Pesakastiküsitlus

Eesti Ornitoloogiaühing ootab sel aastal kõigilt linnusõpradelt teavet pesakastide ja nende asukate kohta. Kui suur peab kast ja selle lennuava olema, kas kast võib olla ka värvitud, kuhu ja kui tihedalt võib pesakaste paigutada, kes millises pesakastis elab? Neid ja mitmeid teisi olulisi küsimusi loodame selgitada pesakastiküsitlusega. Küsimustikku on võimalik nii välja trükkida kui ka elektrooniliselt täita EOÜ kodulehel www.eoy.ee. Lisateave: 5086690, riho.kinks@eoy.ee.

Kihnus alustati merelinnustiku uurimist

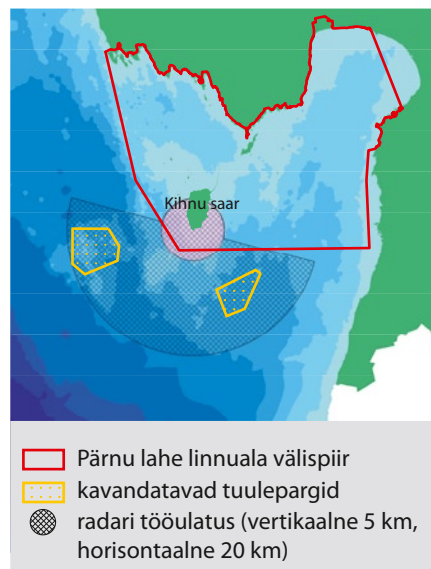
Selle aasta märtsis alustas Tartu ülikooli Eesti mereinstituut Kihnu saarest lõunas paiknevate merealade linnustiku uurimist. Töö tellijaks on AS Eesti Energia, kes soovib sinna rajada kaks meretuuleparki (vt kaarti). Merre soovitakse paigutada umbes 100 tuulegeneraatorit, mille torni kõrgus on 90 m ja tiiviku läbimõõt 125 m.

Tuulepargid on kavandatud Pärnu lahe linnuala lähedale, mis on oluline arktiliste veelindude pesitsus-, peatus- ja rändeala ning maismaalindude rändekoridor. Samas tuntakse selle piirkonna linnustikku ning ala ajalist ja ruumilist kasutusmuutrit (rändeteid ja -aegu, koondumiskohti jms) halvasti, mistõttu enne suuremahulise, keskkonda mõjutada võiva arendustegevuse kavandamist tuleb korraldada täpsemad uuringud.

Uuringu tegemiseks koostati detailne kava. Märtsi lõpus alustati Kihnus lindude rändevaatlusi ning juulis algab pikaajaline radaruuring lindude

lennutrajektooride ja rändeteede väljaselgitamiseks. Selleks hankis Eesti Energia uusima, spetsiaalselt lindude jälgimiseks väljatöötatud radarsüsteemi Robin 3D Flex. See võimaldab ööpäev läbi kolmemõõtmelises ruumis jälgida ja salvestada lindude lendamisega seotud teavet. Maailmas esmakordselt kasutatav süsteem võimaldab muu hulgas lindude tiivalöögisageduse salvestamist, mis aitab liike määrata näiteks öösel ja halva nähtavuse korral. Öörändurite liigilise koosseisu väljaselgitamiseks on kavas katsetada ka audioseiret, mille käigus öisel ajal salvestatud linnuhääled seostatakse radarilt saadud infoga. Radari andmete tõlgendamiseks tehakse samal ajal tavapäraseid visuaalseid vaatlusi ning vajaduse korral ka laeva-loendusi.

Linnustiku-uuringud kestavad Kihnus 2013. a lõpuni, millele järgneb andmete analüüs. Saadud info põhjal on võimalik näiteks välja arvutada, kui suur on oht, et linnud kavandatavate

elektrituulikute kokku põrkavad jms, ning selle alusel otsustada, kui ulatuslik on tuuleparkide mõju linnustikule.

Tegemist on mitmes mõttes tähelepanuväärse tööga. Teadaolevalt ei ole Eestis seni ühelegi arendusprojektile tehtud nii põhjalikku linnustiku eeluuringute kava ja seda ka ellu viidud. Uudset, spetsiaalselt lindude jälgimiseks loodud radarsüsteemi pole aga seni teadaolevalt kusagil mujal maailmas kasutatud. Radariga töötamiseks on mitu Eesti linnuvaatlejat saanud Hollandis väljaõppe, millele lähemate aastate jooksul lisandub tublisti praktikat. Saadud kogemusi ja teadmisi on võimalik edaspidi kasutada ka mujal ning see parandab märgatavalt meie võimekust merealade linnustiku uurimisel.

Loodetavasti täidavad Kihnus kavandatud tööd seatud kõrgeid eesmärgid ja ootusi, nii et seda saaks hiljem teiselegi arendajatele eeskujuks seada kui head näidet keskkonnasõbraliku tuuleenergeetika läbimõeldud arendamisest. Kas see ka nii läheb, selgub kahe aasta pärast.

Mati Kose, projektijuht

Väheneva arvukusega merivart on Pärnu lahe linnualal üks arvukamaid läbirändajaid. Fotol on isaslinn.

FOTO: MATI KOSE

Inglismaal kohtusid BirdLife'i partnerid

24.-26. aprillil toimus Inglismaal Wybostonis BirdLife Internationali (BL) Euroopa ja Kesk-Aasia partnerite nõupidamine. Kokkusaamise peamiseks eesmärgiks oli arutelu nii BLi uue tegevuskava üle (aastateks 2013–2020) kui ka selle üle, milline on partnerite osalus ja panus selle eluviimisel. Uue tegevuskavaga soovitakse fookust laiendada ning rohkem tähelepanu pöörata üldisele elurikkusele, säästvale arengule jms. Ühtlasi räägiti BLi 90. sünnipäeva tähistamisest, uue brändi kujundamisest (nimi, logo, imago) jpm. Eesti Ornitoloogiaühing pidas lähinaabritega Lätist, Leedust, Soomest ja Rootsist nõu ka omavahelise parema koostöö korraldamise üle. EOÜd esindas nõupidamisel direktor Andres Kalamees.

Euroopa ja Kesk-Aasia regionis esindab BirdLife Internationali 45 linnu- ja looduskaitseühendust.

FOTO: GRAHAM WEDGE / BIRDLIFE INTERNATIONAL

Meenutusi Eerik Kumarist

Inimene elab looduses ja on osa loodusest. Väljaspool loodust ja selle seadusi on inimese olemasolu võimatu (Eerik Kumari).

Olen Kumari töötegemise „pealtnägija“ olnud ligi 30 aastat, sellest kümme aastat ühes tööruumis Tartus nn Baeri majas, kus praegu asub ka Eesti Ornitoloogiaühing. Ilmselt ei saa keegi peale abikaasa Aino Kumari täpselt aru, kuidas ühe inimese ellu peale linnuteaduse veel nii palju muud mahutus. See pidi olema suur tahtejõud, andekus, järjekindlus ja süsteemi loomise oskus. Selle kinnituseks mõned seigad tema elust.

Iga päev korrastas ja süstematiseeris Kumari järjekindlalt oma kirjavahetust ning käsikirju. Umbes tunni aja jooksul võis kuulda auguraua lööke ja seinakappide vahet kõndimist. Seetõttu ei tulnud tal kunagi otsida „kadunud“ asju. Kumari oli ka täpselt süstematiseeritud foto- ja temaatiliste ajaleheväljalõigete kogu, kust vajaliku leidmine võttis tal vaid hetke. Portfelli pani ta aga väikseid

paberlipikuid oluliste meeldetuletustega. Imetlust äratasid Kumari välipäevikud, mida oli tema elu lõpuks üle saja. Nõutud ühesuuruste klade hankimisega nägi suurt vaeva tema abikaasa.

Kirjatööd alustas Kumari alati kümme-kümne pliiatsi teritamisega. Ühel talvel kolme raamatut kirjutades tekkis tal suurest kirjatööst parema käe kahte sõrme koguni põletik. Kord hihlinesime Kumarile külla minnes ja ust avades ütles ta: „Ootasime teid juba 13 minutit!“ Iga minut tema elus oli arvel. Ega muidu polekski ta juba gümnaasiumi ajal pidevate loodusmatkade kõrvalt jõudnud õppida konservatooriumis laulmist ja metsasarve, käia Ants Laikmaa maalistuudios jpm.

Bioloogiaõpingud ülikoolis võtsid Kumari palju aega (kaheksa aastat), sest ta tegeles „kõrvaliste asjadega“. Need olid sadakond artiklit ja monograafia „Matsalu lahe linnustikust“ (1937). Tema ülikooliaegsed võistlustööd, sh entomoloogiast ja botaanikast, said alati esikoha. Selle kõrvalt jõudis ta siin-seal esineda ka laulusolistina.

1955. a asutati Eerik Kumari alga-

Eerik Kumari eksliibris, autor Eduard Maaser.

tusel Teaduste Akadeemia looduskaitse komisjon, mille tööd juhtis ta elu lõpuni. Komisjon nägi tohutut vaeva uue Eesti looduskaitseaduse eelnõu väljatöötamisega, sest looduskaitsest ei lubatud rääkidagi. Arutelu looduskaitse vajalikkusest pääses raadioetrisse saatesarjas „Julgete mõtete maailmas“!

Mõeldes Kumari tegemistele, ei saanud kunagi aru, et ta kuhugi kiirustaks või millegi üle hädaldaks. Kõik toimus märkamatuks ja sujuks. Arvati, et Ainol on tema kõrval väga raske elu. Tegelikult aga jätkus aega kõigele, ka teatrile ja eriti klassikalisele muusikale. Muidugi oli ka Aino abi suur. Külalisi oli kodus pidevalt ja kohvilaua juurde kuulus alati ka Aino valmistatud väga hea jook „Schwarze Johanna“.

Kumari oli alati abivalmis ja suhtles kõigiga sõbralikult. Ta oli põhimõttekindel ja järeleandmatu loodushoiu olukorra parandamisel, teadlik kõigest uuest loodusteadustest ja looduskaitsest. Ega muidu poleks temast nii palju kirjutatud, peetud mälestuskonverentse, trükitud voldikuid, korraldatud näitusi, avatud mitu mälestuskivi. Suurimaks tunnustuseks talle on muidugi keskkonnaministeeriumi asutatud Eerik Kumari nimeline looduskaitsepreemia.

Vaike Hang

Jäälind oli üks Eerik Kumari lemmikuid, kelle uurimisega ta Põlvamaal Taevaskojas aastaid tegeles.

FOTO: JAAK SARV/WWW.JAAKPHOTO.COM

Eerik Kumari looduskaitsepreemia

Alates 1989. aastast annab keskkonnaministeerium igal aastal välja Eerik Kumari nimelist looduskaitsepreemiat. See määratakse inimesele või kollektiivile, kes on andnud olulise panuse Eesti looduskaitse või selle populariseerimisse. Esimene Kumari preemia anti Fred Jüssile, pärast teda on selle ornitolo-

Taivo Kastepõld.

FOTO: KAPPEL KAISEL

giaühingu liikmetest saanud veel Ilse ja Lemming Rootsmäe, Linda Metsaorg, Vilju Lilleleht ja Tiit Randla. Sel aastal anti Eerik Kumari looduskaitsepreemia EOÜ auliikmele Taivo Kastepõllule. Taivo on kauaaegne Matsalu looduskaitseala direktor ning Eesti rõngastuskeskuse rajaja ja arendaja.

Tüllide salajane pesaelu

Eestis pesitseb kahte liiki tülle: liivatüll ja väiketüll. Oma talvituspaikadest Aafrikas naasevad käesoleva aasta linnuks nimetatud tüllid Eestisse aprilli keskpaigaks. Tutvunud olukorraga võimalikus pesapaigas, alustavad nad kohe territooriumi tähistavat mängulendu ja üsna lärmakaid pulmi. Väiketüllil on seejuures omapärane rituaalne käitumine, kus isaslind läheneb paaritumisvalmis emasele rõhutatult aeglasel marsisammul. Selle liigi paarumise juures on veel üks huvitav nähtus: väiksemat kasvu linnud paarituvad enamasti omavahel ja suuremad omavahel.

Kui maad ja pruudid jagatud ning pulmadki peetud, saabub tüllide pesapaikadesse petlik vaikelu. Aprilli lõpus või mai algul ilmuvad väiketüllil väikeste kivikestega vooderdatud, liivatüllil aga sageli vooderdamata lihtsasse pesalohku esimesed munad. Väiketüllil on need kollakashallid, liivatüllil hallikasvalkjad mustade täpikestega. Nagu enamikul kurvitsalistel on ka tüllidel pesas tavaliselt neli teravatipulist muna. Haudumisega tegelevad mõlemad vanalinnud ja sel ajal on tüllid peaaegu märkamatud.

Kõik muutub aga umbes mai keskpaigas, kui pärast 25–28 päeva kestnud

Liivatüll pesakond.

FOTO: MALLOR MALMRE

haudumist kooruvad pesas pojad. Siis muutub tüllide käitumine pesa lähedusse sattuva külalise suhtes senise ettevaatliku seiramise asemel üsnagi pealetükivaks, et mitte öelda provokatiivseks. Nüüd astuvad nad julgelt vastu nii rebasele kui inimesele ning püüavad tähelepanu poegadelt endale tõmmata, seejuures valjuhäälselt kisades ja sageli vigast teesledes. Erinevalt liivatüllidest hooldab väiketüllil poegi sageli 3–4

isendiline vanalindude rühm. Arvatakse, et tegemist on omavahel „ammuste tuttavatega“, näiteks pesitsuspartneritega varasematest aastatest.

Pisikestest selgrootutest toituvad pojad on pesahülgaajad, s.t lahkuvad pesast juba mõni päev pärast koorumist. Nad arenevad suhteliselt kiiresti ja juba 10-päevased tüllitibud on nii iseseisvad, et sageli silkavad vanemad hädaldades ise oma põikpäistele võsukestele järele. Noored tüllid teevad oma esimesed lennukatsed umbes 25 päeva vanuselt. Siis hakkavad pesapaigad kiiresti tühjenema ja linnud hajuvad laiali. Ränne talvitusala poole algabki mõlemal liigil juba juuli keskpaigas, jõuab haripunkti augustis-septembris ning lõpeb tavaliselt viimaste lindude lahkumisega oktoobri keskpaigas. Tugevamad linnud suudavad pika reisi läbi teha mitu korda elus. Tüllide eluiga on keskmiselt 4–5 aastat, vanuserekordid ulatuvad aga peaaegu 20 aastani.

Jaanus Aua

Liivatüll (vasakul) ja väiketüll pesitsusaegne levik Eestis.

Kaardid: EESTI HAUDLINDUDE LEVIKUTLAS 2003–2009, EOU.

Eesti vanim väiketüll

26. aprillil Suure-Jaani vallas Tääksi kruusakarjääris tülle uurides toimus Jaanus Aual põnev taaskohtumine vana tuttavaga. Pärast pooleteise tunni pikkust pingutust õnnestus tal ühe väiketüllil jalas ära lugeda metallrõnga kood. Tegemist on Eesti esimese rõngastatud tülli taasleiuga. Selle väiketüllil isaslinnu rõngastas Jaanus Aua samas karjääris 7. juunil 2003 ja praeguseks on lind vähemalt 10-aastane. Kuigi esimese leiuhetke tähendab see automaatselt ka Eesti tüllide vanuserekordit, ei ole tulemus antud juhul sugugi kehv, sest palju pole puudu ka Euroopa rekordist. Rõngastuskeskuste katusorganisatsiooni EURING nimekirja järgi kuulub see Rootsi rõngasta väiketüllile, kel oli vanust vähemalt 12 aastat ja 10 kuud.

*Olavi Vainu,
Eesti rõngastuskeskuse juhataja*

Rõngastatud väiketüllil poeg.

FOTO: RANDEL KREITSBERG

Tuntud ja tundmatu kuldnokk

Pulmarüüs kuldnoka sulestik on kaunit helklev, tähne on rohkem seljapoolel.
FOTO: REMO SAVISAAR

Musträsta isas- ja emaslind.

JOONISTUS: MIKE LANGMAN/ASPB-IMAGES.COM

Talvel ja varakevadel on kuldnokk üleni tähniline ja tumeda nokaga. FOTO: MAIL VÄRVA

Kuldnokk on kindlasti üks armastatuid lindi ja oodatud kevadekuulutaja. Ka enamik pesakaste on üles pandud just temale mõeldes. Seetõttu võiks arvata, et kuldnokka tuntakse päris hästi nii välimuse kui laulu järgi. Ometi selgub sageli, et kuldnokaks peetud lind on hoopis mustästa või vastupidi, eriti kui lindu on nähtud talvel.

Just noka värvus on ilmselt see, mis segadusse ajab. Mustästa nokk on aasta ringi üleni kuldkollane ja lind vääraks kuldnoka nime. Kuldnokal endal on nokk kahvatum kollane, puhkesulestikus aga üldse hallikat karva. Sulestik on mustästal üleni süsimust (emasel tumepruun). Kuldnoka sulestik on talvel üleni tähniline, kevadsuvel aga metalse rohelise ja sinise läikega, millel tähnid on vähem märgatavad. Üheks silmapaistvamaks erinevuseks on mustästal ja kuldnokal saba pikkus: mustästal on see kehaga võrreldes pikk, kuldnokal aga vaid lühike jupp. Omaette lugu on kuldnoka noorlindudega. Need on üleni pruunid, tumeda nokaga ja ilma tähnideta ning tunduvad seetõttu olevat justkui teisest liigist.

Kuigi kuldnoka arvukus on meil saja aasta jooksul ilmselt pisut vähenenud, on ta siiski väga tavaline haidelind. Ta saabub meile kevadel juba märtsis, peagi on pesas peotäis kuneid helesinise koorega mune ja juba mai lõpus võivad pojadki pesast välja lennata. Sellega ongi kuldnoka missioon siin täidetud ning ülejäänud aja

veedavad nad niisama ringi hulkudes. Juunikuust alates võib traatidel ja põldudel näha kuldnokkade salku ja parvi, mis aina suurenevad ja võivad lõpuks sügisel koosneda mitmekümnest tuhandest linnust. Kuldnokad lahkuvad

meilt lõuna poole Euroopa talvitusala-
dele septembris ja oktoobris, soojemal sügisel veel novembriski. Mõned väikesed kuldnokasalgad võivad meile isegi talveks jääda, üksikuid lindi kohatakse ka lindude toidumajades.

Talvituslaladel moodustavad kuldnokad tohutu suuri parvi, mis õhus pidevalt kuju muudavad.

FOTO: DAVID KRAER/ASPB-IMAGES.COM

Kuldnoka noorlind on üleni pruuni värvi ja nokk on tume. Suve jooksul ilmuvad sulestikku ka tähnid.

FOTO: MARTIN KASPER

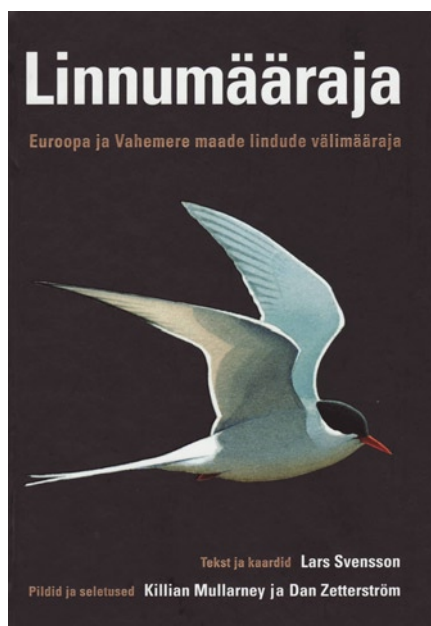
Linnuhuvilised soovivad

Linnumääraja. Euroopa ja Vahemere maade lindude välimääraja. Lars Svensson jt.
Rootsi keelest tõlkinud Olav Renno. Varrak, 2012. 447 lk.

Selle aasta märtsis ilmus lõpuks eesti keeles parim linnumääraja, mis üldse kunagi tehtud. Esimese asjana hakkab silma, et määraja on kõvas köites. Eelistaksin pigem pehmeaanelist ja välioludele sobivamat köidet, sest kõvakaaneline muutub väljas õige ruttu „kapsaks“. Mõned linnuvaatlejad on ka kurnud, et raamatu tekst on väga väikeses kirjas ja raskesti loetav. Aga välimus polegi nii oluline, tähtsam on ikka sisu.

Määrajas on ära toodud kõik Lääne-Palearktilises kohatud linnuliigid. Põhjalikes liigikirjeldustes on tähtsamad määramistunnused kursiivis välja toodud ning joonistel nooltega viidatud, mis teeb määraja kasutamise lihtsaks: diagnostilised tunnused leiab kohe üles. Määramisele aitavad kaasa ka detailed illustratsioonid peaaegu kõigi liikide erinevate sulestike kohta. Arvestama peab aga sellega, et autorid ei ole kasutanud Euroopa Harulduskomisjonide Liidu soovitatud uut liikide süstemaatikat, mida järgitakse ka Eestis. Näiteks on raamatus hallvares ja mustvares küll juba eri liikidena esitatud, kuid niidu- ja euroopa kaelustäks on endiselt kaelustäksi alamliigid.

Uut linnumäärajat saab Eesti Ornitholoogiaühingu kontorist osta soodushinnaga. Küsi järele telefonil 742 2195 või e-postiga eo@eo.ee.

Eestikeelses tõlkes hakkas juba põgusal tutvumisel silma mitu harjumatu terminit. Kui „määramistunnuse“ asemel kasutatava „välitunnusega“ harjub ilmselt ära, siis „sulestiku“ asemel kasutatav „rüü“ on küll väga võõras. Näiteks „hundrüü“ ja „puhkerüü“ tunduvad vähemalt esialgu vägagi harjumatud.

Olulisem on aga, et silma hakkas lubamatult palju tehnilist praaki. Kohe sisekaanel, linnu topograafia lehel on kirjas, et laba-hoosuled nummerdatakse seestpoolt tipu poole, kuid juuresoleval joonisel on see ometi vastupidi.

Pealegi on joonise juures „välislabast“ saanud „välislatv“. Samal lehel juhataakse kahlajate ja kajakate topograafia juurde, kuid viidatud lehekülgedel neist asjust juttu ei ole.

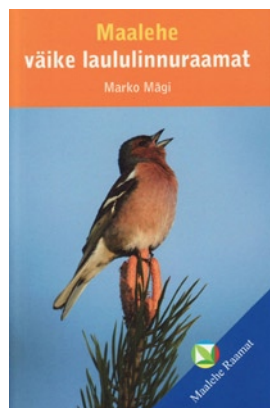
Ka linnunimetustega on mitmel pool asjad sassis. Näiteks on mustkõht-tormilinnust saanud joonise juures mustselg-tormilind ja valgekulm-tormipääsus valgekulm-tormilind, jaapani tormipääsus nimetatakse tekstis jaapani tormilinnuks ja raba-neppviglet raba-nepptildriks, turpialidest on jooniste juures saanud trupialid, mustjalg- ehk meritüllil on joonisel eelistatud nime meritüll ja soo-roolinnul putke-roolindu, kõvernokk-rüdi on aga nimetatud vana nimega -rislaks jne.

Meeldiva üllatusena on mõlema 2011. aastal Eestis kohatud uue liigi (sõnnpea-sõtkas ja kanada kurg) esinemine määrajas juba nimetatud. Mitme varem leitud liigi (kääbuskotkas, stepikiivitaja jt) esinemist Eestis aga millegipärast ei mainita. Ka ei ole mitme eksikülalise puhul leidude hulka märkiv tärnide arv just kõige õigem. Selles asjas pean osa süüd enda peale võtma, sest tõlkija pöördus määraja toimetamise palvega ka minu poole, kuid mul polnud võimalik seda tööd vastu võtta.

Vaatamata tehnilistele vigadele võib siiski korrata, et lõpuks ometi on see väga hea linnumääraja ka eesti keeles olemas ja raamat võiks igal linnuhuvilisel retkedel kaasas olla. Loodetavasti jõutakse peatselt kordustrükini, kus leitud vead ära parandatakse.

Margus Ots

Maalehe väike laululinnuraamat. Marko Mägi. Maalehe raamat, 2012. 87 lk.

Väikeses formaadis raamat sisaldab teavet 38 tavalisema laululinnu kohta. Igale liigile on eraldatud kaks lehekülge, millest ühel on suur foto linnust ja teisel tekstid

liigi arvukuse, toidu, elupaiga, määramistunnuste, laulu jm kohta. Tavalistest liikidest on valikust välja jäänud näiteks puukoristaja, varblased ja vareslased. Võib-olla on koostajad leidnud, et neil

pole laululinnu kohta piisavalt head lauluoskust. Kuigi fotode stiil ja kvaliteet on ebaühtlane, on see sama sarja raamatutest (varem on ilmunud „Väike veelinnuraamat“ ja „Väike talilinnuraamat“) siiski kõige tugevam ja algajale linnuhuvilisele abiks.

Merelinnurahvas. Fred Jüssi. MTÜ Loodusajakiri, 2012. CD

Ajakirja Eesti Loodus mainumbriga on kaasas CD-plaat, millelt leiab 46 linnuliigi laulu või häälsuse. Kõik plaadil esitletud liigid on rohkem või vähem seotud mere või rannaniitudega. Nagu ikka selliste temaatiliste plaatide puhul tahaks siitki mõne liigi rohkem leida, eriti samast liigirühmast. Kui on näi-

teks ruik, siis võiks olla ka huik, kui on ritsiklinnud, siis võiks olla kõik liigid jne. Pisut riivab silma ka vigade rohkus ladinakeelsetes nimetustes. Siiski on plaadil palju linnuliike, keda Eestis seni ilmunud moodsamatelt helikandjatelt ei leia, ja seetõttu on tegu väärt täiendusega plaadiriivile.

Noor looduskaitaja

Aprillis tunnistati Noore looduskaitaja aunimetuse vääriliseks **Renno Nellis**. Renno on väga aktiivselt tegelnud just lindude uurimise ja kaitsmisega. Kõige hingelähedasemad on talle kotkad ja röövlinnud. Ta on looduskaitse spetsialistina töötanud mitmes riigiasutuses, kuid metsa kisub teda ka igal töövälisel hetkel. Renno on

FOTO: URMAS SELLIS

muu hulgas Eesti Ornitoloogiaühingu seirekomisjoni juht, veab pikaajalist punktloenduse projekti ja on ka aktiivne Kotkaklubi liige. Noore looduskaitaja auhinna löid 2005. a Kaja ja Alex Lotman ning seda annab välja Eestimaa Looduse Fond. Selle eesmärk on toetada elujõulise ja aatelse looduskaitse püsimist Eestis.

Õnnitlused

Eesti Ornitoloogiaühing õnnitleb juubeli puhul ja tänab toetuse eest:

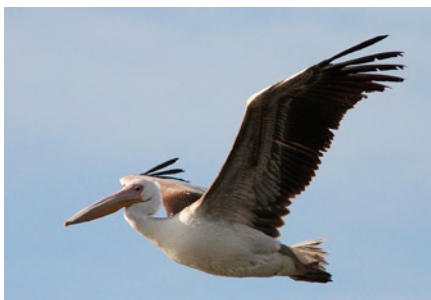
Elle Soolep	75
Rein Pärj	75
Tiit Käbin	75
Valve Hiob	70
Asta Pintsar	70
Vello Keppart	60
Marika Käbin	60
Olev Lüütsepp	50
Trinus Haitjema	50

Postkastist

1. mail saatis Arvo Järve Viljandimaalt Karksi ornitoloogiaühingule e-kirja pealkirjaga „Midagi eksootilist“. Mobiiltelefoniga tehtud fotodelt ja videolt oli näha närviline valge-toonekurg, kellele ei meeldi tema pesas istuv pelikan! Uskumatut lugu kontrollima tõtanud linnuvaatlejad kinnitasid, et tegemist pole naljaga, vaid roosapelikaniga (*Pelecanus onocrotalus*). Lindu nähti Karksi ümbruse põldudel ja järvedel vähemalt 28. maini. Pelikani on Eestis varem teadaolevalt kohatud viiel korral, viimati 1984. a. Meile lähimad roosapelikani pesitsusalad asuvad Rumeenias. Sel aastal peatus kaks roosapelikani pikemat aega ka Lätis ning üks Leedus.

Roosapelikan.

FOTO: UHU PAAL

Agu Leivits 55

Tuntud linnumees Agu Leivits on looduskaitse valdkonnas tegutsenud ligi 30 aastat. Sellest poole on ta töötanud Pärnumaa metsade ja soode vahel Nigula looduskaitsealal. Kuigi Agu on väga mitmekülgne ja laia silmaringiga (tema uuemaks hobiks on kiilivaatlus), on tema peamiseks huviks linnud. Alates 1986. a veab Agu Eerik Kumari töö jätkajana soode haudelinnustiku uurimisrühma. Selle töö tulemusel on Eestis nüüdseks vähemalt korra inventeeritud kõik lindude olulisemad soolad ning toimub soolinnustiku seire. Soode elustiku uurimine ja nende kaitse ongi olnud Agu üks peamisi huvisid. Tema teine suurem töö on olnud Pärnumaal Kabli rõngastusjaama juhtimine ja arendamine. Oma tegemistes püüab ta alati kasutada kõige moodsamaid vahendeid ja uudseid võimalusi. Peale kõige muu on Agu pikka aega juhendanud Pärnu loodusmaja ornitoloogiaringi ning

FOTO: MUREL MERIVEE

rääkinud Kabli lindudest tuhandetele lastele. Praegu tegeleb Agu Keskkonnaametis kogu Eesti eluslooduse seire korraldamisega. Agu on alati mõnus jutukaaslane ning looduskaitse küsimustes tasakaalukas ja usaldusväärne nõuandja.

Nuputa

Eelmise Tiirutaja nuputamispildil oli lauk ehk vesikana (*Fulica atra*). See süsimusta sulestikuga lind on oma nime saanud lumivalge lauba järgi. Lauk on Eestis harilik haudelind (3000–5000 paari), kes pesitseb tiheda taimestikuga veekogudel ja roostikes. Sügisrändel võivad nad moodustada isegi mitme tuhande pealisi ujuvaid parvi. Üksikud laugud jäävad Eestisse ka talveks. Öige vastuse eest saab raamatu „Lindudega sõbraks“ Kristina Vasur. Siinsele pildiküsimusele ootame vastust 1. septembriks aadressil riho.kinks@eoy.ee. Õigesti vastanute vahel loositakse välja Marko Mägi „Väike laululinnu-raamat“.

FOTO: IVO LIHT

Kroonika

■ 25. aprillil toimunud **Linnade linnuvaatluspäeval** osales 100 linnuhuvilist 19 linnas. Kokku leiti sel päeval linnadest 91 liiki linde. Esmakordselt tuli pikim nimekiri sisemaalt, Tartust (57 liiki), sellele järgnesid Tallinn (54), Haapsalu (53) ja Kärdla (50). Kõige huvitavam leid oli Tartus kohatud jõgivästriik, kes on Eestis haruldane pesitseja ja läbirändaja. Huvitavamad vaatlused olid veel näiteks hüüp, väikepistrik, värbkakk ja vesipapp.

Vesipapp.

FOTO: ARGO ARGEL

■ 7.–8. aprillil toimunud **Lihavõtte linnuvaatluspäevadel** laekus EOÜ-le 121 vaatlusankeeti, mille koostamises osales 235 loodusehuvilist. Kokku pandi kirja ligi 304 000 lindu 158 liigist. Nii nagu linnade linnuvaatlusel saabus seegi kord pikim vaatlusnimekiri üllatuslikult sisemaalt: Mariliis Märtsen leidis Viljandimaal kahe päeva jooksul 103 linnuliiki. Üle saja liigi vaadeldi ka Saaremaal. Vaatluspäevade kõige arvukamaks linnuks olid haned (ligi 142 000 lindu), järgnesid metsvint (28 700), sinikael-part (13 210), kuld-nokk (12 905) ja kiivitaja (10 175). Lihavõtte linnuvaatluse kõige põnevamaks leiuks oli kahtlemata Pärnumaal kohatud **sinisaba** (*Tarsiger cyanurus*). Peamiselt tundrametsades elutsevat liiki on Eestis teadaolevalt varem nähtud vaid kolmel korral, neist üks oli pesaleid. Viimati kohati sinisaba 1995. a. Kuna seekord leidis linnu loodusfoto-graaf Karl Ander Adami, on haruldasest linnust ka kaunis fotojäädvustus.

Sinisaba emaslind.

FOTO: KARL ANDER ADAMI

Linnuvaatlus Tartumaal Ilmatsalus.

FOTO: RICHARD VIDALEPP

■ 20. mail toimunud **Tornide linnuvaatluspäeval** oli võimalik koos juhendajaga linde vaadata 13 vaatlustornis. Huvilisi oli küll väga napilt (85), kuid linde palju. Sarnaselt eelmisele aastale nähti enim linnuliike (112) Kablis, järgnesid Kihnu (95) ja Orjaku torn Hiiumaal (65). Huvitavamatest liikidest vaadeldi must-harksaba, stepiloorkulli, rabapistriku, kuldhänilast ja rohe-lehelindu.

Täielikku ülevaadet linnuvaatluspäevadest vaata www.eoy.ee. Linnuvaatluspäevi toetab Keskkonnainvesteeringute Keskus.

■ Aprillis ja mais toimus Eesti Ornitoloogiaühingu ja Tartu Keskkonnahariduse Keskuse koostöös **õpetajate linnuõppekoolitus**. 23 juhendajat jagasid õpetust 26 paigas üle Eesti. Osalejateks olid peamiselt üldhariduskoolide loodusainete õpetajad ja lasteaiakasvatavad. Kokku osales linnuõppes ligi 400 huvilist. Osalejatele õpetati kolme õppekäigu jooksul hääle ja välimuse järgi ära tundma umbes 30 tavalisemat linnuliiki. Linnuõpet toetas Keskkonnainvesteeringute Keskus. Ornitoloogiaühing tänab kõiki juhendajaid ja abilisi.

■ Õpetajate linnuõppekoolituse raames valmis EOÜ kodulehel **abimaterjal 45 tavalisema aia- ja pargilinnu tundmaõppimiseks**. Iga liigi kohta on lühike kirjeldus ning määramise hõlbustamiseks joonistus, enamikul ka foto ja laul. Liigivalikut on edaspidi kavas täiendada.

Ühtlasi leiab siit juhendi laululinde tutvustava linnuõppe korraldamiseks. Vaata www.eoy.ee/linnuope.

Mustärastas.

JOONISTUS: MIKE LANGMAN/RSPB-IMAGES.COM

■ Aprilli lõpus korraldas Eesti lennukompanii Estonian Air koostöös Eesti Ornitoloogiaühinguga avaliku lennukite nimekonkursi, et leida oma neli uuele lennukile Eesti lindude seast nimi. Konkursi tulemusel ristitakse uued lennukid nimedega **Tuuletallaja**, **Sinirind**, **Suitsupääsuke** ja **Jäälind**. Estonian Airi teatel soovitakse edaspidi kogu lennukipargile anda linnunimed ja see on üks võimalus, kuidas välisturistidele Eestit tutvustada.

■ 19. aprillil andis Eesti Post välja aasta linnu postmargi, ümbriku ja maksikaardi ning postkontoritest oli võimalik saada esimese päeva eritemplit. Komplekti kujundas tuntud margikunstnik Vladimir Taiger.

ALLIKAS: EESTI POST

Osale

■ Maist juuni lõpuni toimuvad mitmes maakonnas **tülliretked**. Juhendajate abiga tutvutakse aasta lindude elupaikade ja pesaeluga ning räägitakse lindudest. Valida on nii bussi-, ratta- kui jalgsimatku. Vaata www.eoy.ee/tullid.

■ **Eesti Ornitoloogiaühingu suvepäevad** toimuvad 30. juunist 1. juulini Tartumaal Rannus. See on Eesti linnuhuviliste suurim kokkusaamine, kus kahe päeva jooksul toimuvad ettekanded, praktiline õpe, väliretked, meelelahutus jm. Suvepäevad on avatud kõigile huvilistele! Lähemalt vaata www.eoy.ee. Lisateave: 5086690, Riho Kinks.

■ **Linnuvaatlemise võistlus** Estonian Open toimub sel aastal 18. augustil ning võistlusalaks on Saaremaa. Lähem teave ilmub juulis aadressil www.estbirding.ee. Lisateave: 5082244, Margus Ots.

Eesti Ornitoloogiaühing

Veski 4, Tartu 51005

Telefon: 742 2195

E-post: eoy@eoy.ee

Tiirutaja toimetaja: Riho Kinks

Telefon: 508 6690

E-post: riho.kinks@eoy.ee

Tiirutaja ilmub neli korda aastas

Lehe väljaandmist on peale märgitud autorite toetanud Keskkonnainvesteeringute Keskus, www.rspb-images.com ja www.jaakfoto.com. Küljendus: Eesti Loodusfoto

